

УДК 327.82

М.В. Трофименко

РОЛЬ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Стаття присвячена аналізу питання взаємодії публічної дипломатії та національної безпеки. Зазначається, що під впливом глобалізації сучасні міжнародні відносини зазнали значних змін, зокрема держава втратила свою монополію на розробку та реалізацію зовнішньої політики, все більше ваги та впливу на імідж країни за кордоном набувають недержавні суб'єкти, інформаційні технології для цього пропонують їм чисельні комунікативні механізми. В статті звертається увага на дослідження публічної дипломатії в контексті забезпечення національної безпеки держави. Одними з перших дослідженням зазначеного питання зайнялись військовий Еліу Рут, журналіст Вальтер Лінпман та дипломат Едмунд Гулліон. В статті зазначається, що з огляду на триваючу військову агресію Росії на Сході України, анексію Криму, необхідність ефективного протистояння російським атакам у інформаційній сфері, донесення об'єктивної інформації щодо України на окуповані території Донецької, Луганської областей, Автономної Республіки Крим та територію Росії, питання реалізації публічної дипломатії задля забезпечення національної безпеки набуває для України особливого значення та актуальності. Аналізується Воєнна доктрина України та Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України на предмет ролі публічної дипломатії та стратегічних комунікацій у забезпеченні національної безпеки України.

Робиться висновок щодо того, що публічна дипломатія з урахуванням активного розвитку інформаційних технологій є одним з найголовніших, центральних невійськових засад забезпечення національної безпеки держави. Уряди країн світу приділяють значну увагу розвитку публічної дипломатії. Україна на законодавчому рівні закріпила свої наміри розвивати, виділяючи значні ресурси, публічну дипломатію країни.

Ключові слова: національна безпека, публічна дипломатія, оборонна дипломатія, військова публічна дипломатія, стратегічні комунікації, всеохоплююча дипломатія, стратегія національної безпеки.

DOI 10.34079/2226-2830-2019-9-26-182-194

Питання публічної дипломатії та національної безпеки є надзвичайно актуальними для дослідження, особливо релевантним для сучасної політичної науки є питання взаємодії цих двох категорій.

Під впливом глобалізації сучасні міжнародні відносини зазнали значних змін, зокрема держава втратила свою монополію на розробку та реалізацію зовнішньої політики, все більше ваги та впливу на імідж країни за кордоном набувають недержавні суб'єкти, інформаційні технології для цього пропонують їм чисельні комунікативні механізми. У цій ситуації дипломатична діяльність супроводжується процесом комунікацій, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Все більше держав запускають інформаційні кампанії задля досягнення зовнішньополітичних цілей, а також зміцнення підтримки власного населення всередині країн.

У відповідь на зміни, які відбуваються у різні історичні періоди, дипломатія адаптується пристосовуючи свої норми, правила та практики, додаючи нові напрями своєї діяльності при цьому не замінюючи традиційні [7, с. 160]. Незважаючи ні на які зміни та коригування, дипломатія, як політичний процес та інститут під впливом глобалізації, має всі шанси вижити та, адаптуючись до нових умов, вийти на новий рівень розвитку.

Протягом всієї історії людства дипломатія та війна супроводжували одна одну. В рамках сучасної міжнародної системи, військові дії з підтримання миру (миротворчі операції) або примушення до миру є однією з найбільш вживаних форм реалізації зовнішньої політики.

Зростання кількості багатонаціональних місій експоненціально збільшує дипломатичну складову військової сфери, що стосується способу та обставин, в яких використовується армія безпосередньо або опосередковано, як інструмент для ширшої зовнішньої політики [7, с.161]. Оборонна дипломатія в цьому контексті є доповненням до національної оборони і здійснюється цивільними чиновниками, політиками та спеціальними фахівцями у військовій сфері, а також військовими командирами операцій, які є визначальними у реалізації та просуванні зовнішньої політики держави.

Міжнародні військові операції призвели до нового способу сприйняття ролі армії, а також військової участі і засобів, що використовуються у цих операціях.

Фраза «оборонна дипломатія» почала широко використовуватись політичними діячами та військовими стратегами країн НАТО з середини 90-х років, вплинувши на всі компоненти системи національної безпеки та на те, як вони відображаються чи інтерпретуються в рамках міжнародних відносин [7, с. 161].

Концепція передбачає багаторівневу розробку послідовного співробітництва у межах міждержавної безпеки та військових угод, що мають помітний вплив на наступні складові: зміцнення інститутів, побудова стратегічного діалогу та обмін інформацією, забезпечення стабільності через співпрацю та заходи підвищення довіри та безпеки, покращення демократичного цивільного контролю за впровадженням військових реформ, військовою підготовкою.

Якщо порівнювати національну безпеку держави із комп'ютером, то дипломатія – це програмне забезпечення, а армія – це сам пристрій комп'ютера. Причому один без одного комп'ютер працювати не буде [7, с.161].

Головними акторами оборонної дипломатії є військові організації, громадянське суспільство, яке може бути залученим до вирішення питань, пов'язаних зі сферою освіти, дослідженнями або оцінюванням ефективності програм. Елементами оборонної дипломатії є військове партнерство та співпраця, навчання, участь у багатонаціональних структурах, програми допомоги, військова допомога, обмін інформацією, діяльність військових аташе, дії, пов'язані з контролем за озброєнням, обміном персоналу тощо [7, с.161].

Кожна країна визначає цілі військової дипломатії і досягає їх по-різному. Французький підхід в цьому відношенні включає широкий набір можливих дій – від будівництва до участі у миротворчих операціях. У США військова дипломатія зосереджена на діяльності, яку Пентагон здійснює разом з союзниками в різних країнах світу: розширення співпраці та консолідація демократії у багатьох країнах, фінансування навчання та військової підготовки, за допомогою чого молоді офіцери та цивільні особи з інших країн можуть скористатися стипендіями, участю у проведенні спільних навчань в рамках програми «Партнерство заради миру» (повністю або частково фінансується урядом США). Німеччина та Канада мають на меті розвиток клімату довіри серед збройних сил держав-партнерів у військовому, демократичному, політичному та соціально-економічному відношенні.

Сьогодні здатність держав впливати одна на одну, використовуючи військові можливості, все більше замінюється їх здатністю використовувати інформацію як засіб домінування в конфліктних ситуаціях. З цієї точки зору розвиток оборонної дипломатії стає не тільки фундаментальним завданням сучасної військової системи, але й інструментом для просування безпекових інтересів держави на національному та міжнародному рівнях [7, с.162].

Відомий політолог Джозеф Най описує публічну дипломатію як політичне вираження м'якої сили (концепція запропонована на початку 90-х років). У міжнародній політиці, сила – це здатність актора впливати один на одного виконуючи певні дії, які іншим способом не можуть бути виконані. Тому «жорстка сила» (hard power) – це здатність актора змусити іншого виконувати певні дії і включає як тактику – військову інтервенцію, примусову дипломатію і економічні санкції. Навпаки, «м'яка сила» (soft power) – це здатність переконати актора виконати ці дії. Комбінація методів жорсткої та м'якої сил породжує «розумну силу» (smart power), підхід, в рамках якого використовують найбільш відповідну стратегічну тактику жорсткої та м'якої сил [7, с.162].

Міністр оборони Роберт Гейтс, який служив як при республіканській, так і при демократичній адміністраціях, описав битву ідеологічних концептів між Радянським Союзом та США як суміш військових та невійськових зусиль, включаючи роботу Агентства США з міжнародного розвитку та Інформаційного агентства США: «загалом, ці невійськові заходи, ці інструменти переконання та натхнення, незамінний результат вирішальної ідеологічної боротьби ХХ століття. Я вважаю, що вони настільки ж необхідні в ХХІ столітті, а, можливо, й більше» [5]. Разом з Державним секретарем Хілларі Клінтон Гейтс стане головним архітектором «розумної сили», стратегії національної безпеки, яка об'єднала військове з цивільним, державне та приватне, задля відповіді на нові загрози тероризму.

Публічна дипломатія стала сферою досліджень та інструментом просування зовнішньополітичних цілей урядів, міжнародних та неурядових організацій, багатонаціональних компаній тощо. В контексті тези щодо того, що дипломатія є кращим способом, який був винайдений цивілізацією, щоб запобігти тому, щоб міжнародні відносини керувались лише силою у сучасному міжнародному контексті публічна дипломатія постає як центральний елемент національних стратегій реалізації зовнішньої політики чи комунікативних стратегій міжнародних чи неурядових організацій [7, с.162].

Публічна дипломатія націлена на людей, соціальні групи, неурядові та міжнародні організації. Таким чином, поки класична дипломатія створює та управляє

комунікативними відносинами між урядами, публічна дипломатія розглядає комунікації з різними аудиторіями інших країн.

Військова публічна дипломатія – це спроба державних акторів керувати міжнародним середовищем через присутність збройних сил у певних районах через навчання у міжнародних водах без вираження намірів застосування сили, демонстраційна діяльність, спільні навчання, обмін військовим персоналом для навчальних заходів, СІМІС – цивільно-військове співробітництво (спосіб за допомогою якого військове командування контактує із цивільними організаціями в районах проведення військових операцій) а також психологічні операції [7, с.163].

Психологічні операції охоплюють широкий діапазон дій, спрямованих на населення та іноземних учасників бойових дій у зоні проведення операцій, з метою впливу на їх сприйняття, емоції, ставлення до певного питання тощо.

Міністерство оборони США визначає психологічні операції як операції, які плануються для передачі інформації та конкретних індикаторів іноземним аудиторіям задля впливу на їх емоції, мотиви, об'єктивні міркування, і, в кінцевому підсумку, на поведінку урядів, організацій, груп та окремих осіб [7, с.163].

У січні 1962 року армія США замінила поняття «психологічна війна» на «психологічну операцію» (PSYOPS), тому що цілями таких дій були не тільки військові, а й цивільні, а вживання терміну психологічна війна проти цивільних осіб вважалося надзвичайно політично некоректним.

Військова сфера відіграє все більш важливу роль в публічній дипломатії, так, наприклад, в Міністерстві оборони США існує дирекція оборонної підтримки публічної дипломатії, в рамках якої відбувається синхронізація заходів військової комунікації з заходами Державного департаменту США, неурядових організацій.

Так, в рамках Міжнародного секретаріату НАТО щоденно працює висококваліфікований персонал у сфері публічної дипломатії та комунікації. Участь у операціях НАТО в Афганістані вимагала використання послідовних та зрозумілих кампаній публічної дипломатії як на рівні комунікації з афганським народом, так і на рівні комунікації зі збройними силами всередині Альянсу.

Основна роль публічної дипломатії у формуванні політики безпеки підтверджується тим фактом, що держави, як головні актори на міжнародній арені, ставлять на одну чашу ваг сприйняття власного потенціалу могутності, а на іншу потенціал могутності, військовий та економічний потенціали опонентів в сферах їх інтересів [7, с.164].

Держави в своєму розпорядженні мають інструмент впливу на поведінку недержавних акторів – це публічна дипломатія, яка може розглядатися як еволюція пропаганди або психологічної війни протягом світових війн, холодної війни та війни проти тероризму.

Більшість країн ведуть себе на міжнародному рівні подібно до компаній, що борються за вплив і владу, на основі дотримання норм міжнародного права, договорів та угод. Проте існують випадки, коли загроза суперництва стає еквівалентною життєво важливим національним інтересам, і дипломатія стає головним інструментом, за допомогою якого творяться коаліції, що впливають на громадськість та еліти з-за кордону, звертаючи при цьому увагу на свою правоту, тісно співпрацюючи з військовими щодо можливого отримання важливих просторів за межами національної території для можливого розміщення збройних сил (вільна повітряна зона, вільна стоянка суден у гаванях, дозвіл на перевезення людей та матеріалів тощо) [7, с.164].

З точки зору національної безпеки, публічна дипломатія виконує наступні функції:

- Просування та забезпечення життєво важливих національних інтересів. Публічна дипломатія є основним інструментом дипломатії для забезпечення просування найважливіших національних інтересів держави за межами її національної території шляхом просування політики розуміння, інформування та впливу на іноземну аудиторію з метою впливу на політичну поведінку цільових урядів.
- Виступає головним інструментом зовнішньої політики. Публічна дипломатія допомагає формувати розуміння про політику та цілі держави, що є ключовим елементом зовнішньої політики. Публічна дипломатія може сприяти створенню сприятливого клімату громадської думки в інших країнах.
- Є інструментом розумної сили. Публічна дипломатія відіграє центральну роль як інструмент розумної сили та основний інструмент державності XXI століття. Джозеф Най зазначає, що публічна дипломатія є важливим інструментом в арсеналі розумної сили, але розумна публічна дипломатія вимагає розуміння надійності, самокритичності та участі громадянського суспільства у виробленні політики м'якої сили. Якщо вона перероджується у пропаганду, публічна дипломатія не тільки не може переконувати, а й може підірвати всю політику м'якої сили держави. Ось чому публічна дипломатія повинна залишатись двостороннім процесом комунікації, адже м'яка сила залежить, насамперед, від розуміння того, як думають інші люди [7, с.165].
- Впливає на формування думок цільової аудиторії за кордоном. Ефективна діяльність публічної дипломатії базується на комунікації та діалозі з цільовою аудиторією за кордоном, результатом яких стає вплив на формування громадської думки всередині цільової країни.
- Репрезентує та просуває національні цінності. Важливою роллю публічної дипломатії є промоція національних цінностей країни. Обміни в галузі освіти чи культури у поєднанні із організацією семінарів та міжнародних конференцій є найбільш ефективними способами публічної дипломатії просування національних цінностей.
- Просуває ідеї створення альянсів та розвитку міжнародного співробітництва. Керуючись положеннями стратегії національної безпеки, публічна дипломатія сприяє створенню альянсів та міжнародного співробітництва на багатосторонній основі, забезпечуючи при цьому просуваючи свої власні національні інтереси на міжнародному рівні та безпеку своєї території та населення. При цьому слід зазначити, що публічна дипломатія в контексті національної, регіональної та міжнародної безпеки є більш ефективною при підтримці військової публічної дипломатії, що підтверджують події XXI сторіччя, починаючи з вторгнення в Афганістан, а також події в Україні та Сирії.
- Виступає мостом спілкування з громадянами, які проживають за кордоном. Публічна дипломатія забезпечує збереження і розвиток відносин держави з її громадянами, які живуть за кордоном (діаспорою). Найчастіше цей зв'язок досягається за допомогою організації культурних виставок, культурних заходів, тематичних програм, що здійснюються через творче партнерство, співпрацю, академічні обміни, стипендіальні програми для громадян, які проживають за кордоном тощо.

- Ініціює економічні, культурні, освітні та наукові обміни. Публічна дипломатія підтримує розвиток економічних, культурних, освітніх та наукових обмінів шляхом заохочення інвестиційних та ділових можливостей, підтримки бізнес середовища з метою збільшення своєї присутності на зовнішніх ринках, просування стратегічних економічних проєктів, організація та просування міжнародних турне власних митців (участь у фестивалях, ярмарках мистецтв тощо), підвищення обізнаності та доступу до культурної, наукової, історичної та мовної спадщини, підтримка та просування молодого покоління митців та вчених, заохочення вивчення національної мови, історії, літератури та забезпечення доступу до книг, написаних рідною мовою та національними авторами [7, с.165].

Одним з найбільших викликів сьогодення як для окремих індивідуумів, так і для інституцій є забезпечення балансу між зростаючим запитом суспільств до відкритості, прозорості та підзвітності глобальних комунікацій (виклик XXI століття) з одночасною необхідністю в деяких випадках забезпечити їх закритість та секретність, що є спадщиною XX століття.

В епоху WikiLeaks обмін інформацією не є ні обмеженим, ні чимось сакральним, а публічна дипломатія, що слугує цілям національної безпеки, відкрита для дослідження усім бажаючим. Публічна дипломатія – це справа кожного, тому що держава як найголовніший міжнародний актор втратила свій високий рівень довіри. Ми довіряємо нашим смартфонам та друзям з Facebook в такій же мірі, якщо не більше, як і нами обраним посадовим особам і ця реальність призвела до того, що багато недержавних акторів стрімко увійшли у простір публічної дипломатії [8, с.393].

Важливо дослідити, коли саме публічна дипломатія стала розглядатися в контексті забезпечення національної безпеки держави. Дослідженням зазначеного питання одними з перших зайнялись військовий Еліу Рут, журналіст Вальтер Ліппман та дипломат Едмунд Гулліон.

Еліу Рут – лауреат Нобелівської премії миру за 1912 рік, працював військовим міністром та державним секретарем при Президентові Теодорі Рузвельті. У 1922 році Рут у першому випуску журналу «Foreign Affairs» опублікував матеріал, в якому розмірковував щодо поняття «популярна дипломатія». Ця публікація стала настільки успішною та впливовою, що журнал перевидав її у 1937 році вже після смерті автора.

Рут розглядає громадську думку та публічну інформацію у центрі міжнародних переговорів, які передують або слідує за міжнародним конфліктом. Він також жалівся на відсутність інтересу до міжнародних відносин серед американців, які в більшості своїй є ізоляціоністами та відсторонені від світових справ та ними взагалі не цікавляться [8, с.394]. В контексті цієї тези Рут ініціював кардинальні реформи державної освіти та став батьком-засновником провідного американського навчального закладу, що надає військову освіту, Військового коледжу армії США у Карлайлі (штат Пенсильванія), основною метою якого є підготовка нового покоління інформаційних воїнів, які мають об'єднати соціальні науки (комунікації, зокрема психологію) з вивченням мистецтва війни.

У 1922 році, коли Рут писав про популярну дипломатію, Уолтер Ліппманн, довічний радник президентів від Вільсона до Джонсона, на той момент найвпливовіший журналіст, виказав по суті той же аргумент, що і Рут.

Представницький уряд найкраще працює, коли спеціалісти управляють інформацією та трансформують її для кращого сприйняття публікою, яка схильна до формування ірраціональних або неповних точок зору, що багато в чому обумовлено упередженнями,

емоціями та стереотипами. Абсолютна демократія ніколи не може існувати, тому що світ занадто складний для новачка у сфері зв'язків з громадськістю, щоб зрозуміти його, цим напрямом мають керувати експерти. Зважаючи на зазначене, саме добре організовані розвідка та медіа цензура (пропаганда) мають завершувати зусилля по управлінню міжнародними справами [8, с.395].

Рут та Ліппманн, пов'язані з розвідкою та національною безпекою, не дуже часто згадуються як такі, що впливали на становлення сфери публічної дипломатії. Ця заслуга беззаперечно приписується кадровому дипломату, пізніше декану Школи права та дипломатії ім. Флетчера Університету Тафтса в штаті Массачусетс Едмунду Гулліону, який регулярно згадується першим, хто вжив термін «публічна дипломатія» у 1960-х роках. Гулліон в університеті створив Центр публічної дипломатії ім. Едварда Р. Мароу в 1965 році.

11 вересня 2001 року стало сигналом до об'єднання публічної дипломатії на службі у національній безпеки з боротьбою з тероризмом. Фундамент для такої співпраці вже був закладений Радою з психологічних стратегій Трумена (1951 р.), Директивою про рішення щодо національної безпеки № 77 Рейгана (1983 р.) та Директивою про рішення Президента Клінтона № 68, яка створила систему Міжнародної публічної інформації (The International Public Information, IPI), основною метою якої став вплив на закордонні аудиторії задля підтримки американської зовнішньої політики та боротьба з ворожою пропагандою. Фактичною причиною створення IPI стало розв'язання плутанин, виявлених під час військових місій США в Косово та Гаїті, коли жодне американське агентство не мало права координувати зусилля США з просування своєї політики та протидії негативним відгукам в пресі за кордоном [8, с.396].

Державний секретар США у 2001-2005 роках, голова Об'єданого комітету начальників штабів у 1989-1993 рр. Колін Пауел зазначав, зокрема, наступне: «терористичні атаки 11 вересня підкреслили терміновість імплементації ефективної кампанії з публічної дипломатії. Правильний зміст, правильний формат, правильна аудиторія зараз – так можна описати нашу стратегічну мету – щоб американська політика пояснювалась та згадувалась у правильному контексті у свідомості іноземних аудиторій» [9].

Менш, ніж через місяць після трагедії 11 вересня, впливовий британський журнал «The Economist» назвав нову еру після трагедії «Пропагандистська війна», яка передувала вторгненню в Афганістан та пов'язано було з тим, як Сполучені Штати пояснюватимуть всьому світу свої мотиви щодо вторгнення в більшості мусульманських країни, таких як Афганістан (2001 р.) та Ірак (2003 р.), одночасно залучившись до глобальної війни з тероризмом проти ісламських терористичних організацій «Аль-Каїда» та режиму Талібан. Передбачалось, що у цій пропагандистській війні всі ресурси держави та національної безпеки використовуватимуться через кампанії зі стратегічних комунікацій, що дозволить Міністерству оборони керувати Державним департаментом США в сфері глобального впливу, що нагадає нову «холодну війну» або те, що Дін Ачесон за часів Трумена називав «всеохоплюючою дипломатією» [8, с.397].

У всеохоплюючій дипломатії, як і у всеохоплюючій війні, національні цілі вимагають жертв з боку людей, а саме відмови від переваг і прав мирного часу.

Така політика привела кампаній публічної дипломатії, яка традиційно є дипломатією з відкритими ресурсами та націлена на зв'язок з громадськістю, до рук військових стратегів у Міністерстві оборони. Мілітаризація публічної дипломатії підняла її

внутрішній авторитет серед спеціалістів розвідки та інформації, але розбавила її фінансову спроможність та силу переконання всередині Державного департаменту.

Так, у Інформаційному агентстві Сполучених Штатів з початку до середини 90-х років річний бюджет становив приблизно 1 млрд. доларів або 1-3 сотих військового бюджету США. Після 11 вересня бюджет на публічну дипломатію залишився приблизно тим самим, у той час як бюджет Пентагону значно зріс, через необхідність ведення двох війн. Впродовж двох років (2010-2011 рр.) посольство США в Кабулі (Афганістан) фінансувало близько 560 грантів у сфері публічної дипломатії на суму 148 млн. дол. США або трохи більше 100 тис. доларів на день. Для порівняння, сукупні витрати на війни в Афганістані та Іраку зараз оцінюються у більше ніж 4 трильйони доларів США [8, с.398].

У Доповіді Ради з міжнародних відносин «У пошуках американського голосу» (2003 рік) наголошувалось, що публічна дипломатія була частиною битви за ідеологію в американській війні з тероризмом: «Вашингтон повинен усвідомити, що захищати Батьківщину, шукати і знищувати терористів, використовувати публічну дипломатію для спрощення підтримки Сполучених Штатів з боку союзників та зменшенні поширення тероризму – це все частини однієї й тієї ж битви» [4, с.6].

Ця доповідь від одного з провідних мозкових центрів США, видана під час вторгнення США в Ірак, і надалі забезпечила Міністерству оборони статус провідної державної інституції з реалізації концепції всеохоплюючої дипломатії Америки щодо боротьби з тероризмом.

Державний департамент грав другорядну роль в зусиллях Міністерства оборони США щодо просування публічної дипломатії сфокусованій на обороні та армії. Спеціальна група Наукової ради міністерства оборони називає свої зусилля «стратегічною комунікацією», що складається з чотирьох основних інструментів: публічна дипломатія, зв'язки з громадськістю, невійськові служби міжнародного мовлення США та відкриті військові інформаційні операції [8, с.400].

Основним завданням публічної дипломатії в контексті забезпечення національної безпеки американські адміністрації розглядають побудову довіри за кордоном серед місцевого населення до США, їх збройних сил, особливо в зонах проведення військових операцій. Така довіра до США поступово має переростати у довгострокове співробітництво між державами.

При цьому республіканці і демократи завжди погоджувались, що публічна дипломатія є надзвичайно важливим елементом національної безпеки США.

Публічна дипломатія була одним з центральних напрямів діяльності американської держави понад 60 років. Налагодження та підтримка стосунків з лідерами думок, новаторами та агентами змін за кордоном, які впливають на міжнародні відносини, вимагає постійної відданості Америки та стратегічного інвестування ресурсів у публічну дипломатію у довгостроковій перспективі.

Варто зауважити, що тісна співпраця з кар'єрними фахівцями, які реалізують публічну дипломатію, програми, які показують найбільшу ефективність та популярність у просуванні більшого розуміння американської політики, історії, культури та суспільства забезпечить успіх будь-якій адміністрації США. Це розуміння є фундаментальним для забезпечення міцного партнерства з державними та недержавними акторами, які сприяють просуванню цілей національної безпеки США.

Актуальна на сьогодні Стратегія національної безпеки Сполучених Штатів Америки, затверджена президентом Дональдом Трампом у грудні 2017 року, також підкреслює важливість публічної дипломатії для забезпечення національної безпеки США.

В стратегії робиться наголос на чотирьох пріоритетах політики США задля забезпечення національної безпеки: захист американського народу, території та американського образу життя; забезпечення процвітання Америки; просування американського впливу.

В рамках розділу «Збереження миру за рахунок сили» окрім військових компонентів (відновлення американських конкурентних переваг, оборонна промислова база, ядерні сили, космос, кіберпростір, розвідка) значну увагу приділено ролі дипломатії в державному управлінні.

У підрозділі «Інформація у державному управлінні» зазначається, що американські конкуренти озброюють інформацію для нападу на цінності та інститути, які лежать в основі вільних суспільств, одночасно відмежовуючи себе від зовнішньої інформації. Вони поширюють дезінформацію та пропаганду. Так, як приклад вказується, що Джихадистські терористичні угруповання продовжують проводити ідеологічні інформаційні кампанії, щоб встановити та легітимізувати свій нарратив щодо ненависті, використовуючи складні засоби комунікації для залучення рекрутів та заохочення їх до нападу на американців та їх партнерів. Росія використовує інформаційні операції як частину своїх наступальних кіберзусиль для впливу на громадську думку в усьому світі. Їх кампанії впливу поєднують приховані розвідувальні операції та фейкові Інтернет аккаунти з державними засобами масової інформації, сторонніми посередниками та проплаченими користувачами соціальних медіа чи «тролями» [6]. Також констатується, що зусилля США щодо протидії використанню інформації супротивниками були низькоактивними та фрагментарними, при цьому їм не вистачало уваги з боку держави та значно відчувався брак фахівців у цій сфері. Пріоритетною дією задля виправлення ситуації, що склалася, визначається покращення розуміння того, як супротивники отримують інформаційні та психологічні переваги в усіх напрямках політиках. Основним засобом досягнення цієї цілі у Стратегії національної безпеки США вказується публічна дипломатія, яку Сполучені Штати повинні зміцнювати та розвивати задля гідної відповіді супротивникам у зазначеній сфері. Як завдання також визначається перегляд застарілих платформ передачі американських повідомлень за кордон, при цьому перевага повинна надаватись найбільш ефективним з точки зору ціни та ефективності способам доставки та оцінки змісту відповідно до інтересів національної безпеки США.

З огляду на триваючу військову агресію Росії на Сході України, анексію Криму, необхідність ефективного протистояння російським атакам у інформаційній сфері, донесення об'єктивної інформації щодо України на окуповані території Донецької, Луганської областей, Автономної Республіки Крим та територію Росії, питання реалізації публічної дипломатії задля забезпечення національної безпеки набуває для України особливого значення та актуальності.

Українсько-російська війна активізувала становлення публічної дипломатії в Україні. Українська модель публічної дипломатії побудована з урахуванням досвіду країн Центрально-Східної Європи, включає діяльність Українського інституту, окремого органу, покликаного презентувати Україну у світі, пропагувати українську мову, історію, культуру; розробку та впровадження затвердженого українським урядом вперше за роки незалежності нового національного бренду (UkraineNow); активну культурну дипломатію;

а також дипломатію соціальних мереж для інформаційного забезпечення реалізації пріоритетів зовнішньої політики України, протидії російській пропаганді та промоції позитивного іміджу України за кордоном [10, с.242].

Українські інституції з урахуванням сучасних викликів, в умовах військового конфлікту із Росією, проголошених євроатлантичних та євроінтеграційних устремлень, оновлюють законодавчу базу, що стосується сфери національної безпеки і оборони, не оминаючи при цьому питання розвитку сфери публічної дипломатії.

Так, у новій редакції Воєнної доктрини України, затвердженої рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року та Указом Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015, у визначенні термінів, що вживаються у документі зазначається зокрема, що стратегічні комунікації – це скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави [1]. Тобто публічна дипломатія розглядається в контексті стратегічних комунікацій.

У статті 32 Воєнної доктрини одним з заходів і дій для кризового реагування на воєнні загрози та недопущення ескалації воєнних конфліктів Україною розглядається посилення розвідувальної діяльності в інтересах підготовки та проведення Україною стратегічних комунікацій, контрпропагандистських заходів та інформаційно-психологічних операцій.

У статті 41 Воєнної доктрини зазначається, що з метою досягнення переваги над воєнним противником мають бути посилені заходи з реалізації державної інформаційної політики на тимчасово окупованій противником території і міжнародній арені. Зауважується, що забезпечення інформаційної складової воєнної безпеки здійснюватиметься шляхом запровадження ефективної системи заходів стратегічних комунікацій у діяльність органів сектору безпеки.

Зважаючи на зазначене фінансування заходів стратегічних комунікацій визначається Воєнною доктриною України одним з пріоритетних напрямів фінансування потреб оборони.

У Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України, затвердженої рішенням РНБОУ від 4 березня 2016 р. та Указом Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016 зазначається, що рівень забезпечення національної безпеки України залежить насамперед від ефективності функціонування відповідних органів державної влади, чіткого розподілу відповідальності й повноважень у визначених сферах діяльності та налагодженої взаємодії між ними. Зауважується, що визначаючи принципи, що закладені в основу розвитку сектору безпеки і оборони щодо інтеграції до європейських та євроатлантичних безпекових структур, Україна виходить з того, що розвиток і зміцнення ЄС та НАТО поглиблюють загальноєвропейську та міжнародну безпеку в усіх її вимірах та вимагають проведення відповідних демократичних перетворень національних безпекових інституцій [2].

Так, для ефективного розвитку сектору безпеки і оборони в сучасних умовах передбачається, зокрема створення та впровадження системи стратегічних комунікацій у секторі безпеки і оборони.

У розділі 3 «Основні завдання розвитку сектору безпеки і оборони» Концепції визначаються основні шляхи досягнення необхідних оперативних та інших спроможностей складових сектору безпеки і оборони. Одним з ключових напрямів, що включає й публічну дипломатію, визначається проведення огляду сфери стратегічних

комунікацій сектору безпеки і оборони та її удосконалення з урахуванням досвіду держав-членів НАТО.

У Концепції зауважується, що розвиток системи управління сектором безпеки і оборони спрямований на забезпечення керівництва ним як цілісної системи, що побудована на таких принципах: налагодження співробітництва та ефективні стратегічні комунікації між суб'єктами сектору безпеки і оборони; залучення громадянського суспільства до прийняття найбільш важливих стратегічних рішень з питань забезпечення національної безпеки; чітка регламентація діяльності у секторі безпеки і оборони, що гарантує стабільний розвиток держави; застосування адаптивних стратегій управління, які передбачають залучення незалежних експертних організацій; прозорість та підзвітність суспільству.

У Концепції також закладені принципи, за якими має фінансуватись сфера безпеки і оборони – не менше 5 відсотків від валового внутрішнього продукту щороку, зокрема на видатки на оборону – не менше 3 відсотків валового внутрішнього продукту щороку, а на забезпечення розвитку оборонно-промислового комплексу – 0,5 відсотка валового внутрішнього продукту.

З огляду на все вищезазначене, можна зробити наступні висновки:

По-перше, публічна дипломатія з урахуванням активного розвитку інформаційних технологій є одним з найголовніших, центральних невійськових засад забезпечення національної безпеки держави.

По-друге, уряди країн світу приділяють значну увагу розвитку публічної дипломатії.

По-третє, основним завданням публічної дипломатії в контексті забезпечення національної безпеки, американські адміністрації розглядають побудову довіри за кордоном серед місцевого населення до США, їх збройних сил, особливо в зонах проведення військових операцій.

По-четверте, актуальна на сьогодні Стратегія національної безпеки Сполучених Штатів Америки, затверджена президентом Дональдом Трампом у грудні 2017 року, також підкреслює важливість публічної дипломатії для забезпечення національної безпеки США.

По-п'яте, Українські інституції з урахуванням сучасних викликів, в умовах військового конфлікту із Росією, проголошених євроатлантичних та євроінтеграційних устремлінь, оновлюють законодавчу базу, що стосується сфери національної безпеки і оборони, не оминаючи при цьому питання розвитку сфери публічної дипломатії.

Список використаної літератури

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015> ; Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i obrony Ukrainy vid 2 veresnia 2015 roku «Pro novu redaktsiiu Voiennoi doktryny Ukrainy» [Elektronnyi resurs] : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24 veresnia 2015 roku № 555/2015. – Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2016> ; Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i obrony Ukrainy vid 4 bereznia 2016 roku «Pro Kontseptsiuu rozvytku sektoru bezpeky i

oborony Ukrainy» [Elektronnyi resurs] : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 14 bereznia 2016 roku № 92/2016. – Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2016>

3. Brown K. A. Public Diplomacy and National Security in 2017. Building Alliances, Fighting Extremism, and Dispelling Disinformation. Center for Strategic and International Studies [Electronic resource] / K. A. Brown, Sh. N. Green, J. Wang // Center for Strategic and International Studies. – Mode of access : https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/170117_Brown_PublicDiplomacy2017_Web.pdf?FaqyYdWYJBGWo24kpc01vqlSW2ZcwyNf

4. Finding America's Voice: A Strategy for Reinvigorating U.S. Public Diplomacy [Electronic resource] : Report of an Independent Task Force Sponsored by the Council on Foreign Relations / P. Peterson, K. Bloomgarden, H. Grunwald, D. Morey, S. Telhami // Council on Foreign Relations Press. - 2003. - 93 p. - Mode of access : https://www.cfr.org/content/publications/attachments/public_diplomacy.pdf

5. Gates R. Global Leadership Campaign, Washington D.C. : As Delivered by Secretary of Defense Robert M. Gates, Washington, D.C. , Tuesday, July 15, 2008 [Electronic resource]. / R. Gates // U.S. Department of Defense. – Mode of access : <https://archive.defense.gov/Speeches/Speech.aspx?SpeechID=1262>

6. National Security Strategy of the United States of America. December 2017 [Electronic resource]. - Mode of access : <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>

7. Neag M-M. Promoting Security Through Public Diplomacy / M-M. Neag // Revista Academiei Fortelor Terestre. - 2014. - №2. - P. 160-167.

8. Snow N. Public Diplomacy in a National Security Context / N. Snow // The Routledge Handbook of Security Studies / ed. by M. Dunn Cavelty and Th. Balzacq. – 2-nd edition. - London ; New York Routledge, Taylor & Francis Group, 2017. - P. 393-403.

9. The National Security Need for Public Diplomacy. American Security Project Fact Sheet [Electronic resource] // American Security Project. – 2012. – Oct. 04. – Mode of access : <https://www.americansecurityproject.org/fact-sheet-the-national-security-need-for-public-diplomacy/>

10. Trofymenko M. Public Diplomacy in the Countries of Central and Eastern Europe: Experiences for Ukraine / M. Trofymenko, A. Trofymenko // Baltic-Black Sea Regionalisms : Patchworks and Networks at Europe's Eastern Margins / ed. by O. Bogdanova, A. Makarychev. - Springer, Cham, 2020. – P. 235-243.

Стаття надійшла до редакції 05.10.2019 р.

M. Trofymenko

THE ROLE OF PUBLIC DIPLOMACY IN THE PROVISION OF THE NATIONAL STATE SECURITY

The article analyzes the interaction between public diplomacy and national security. Modern international relations are stated to have undergone significant changes due to globalization. State has particularly lost its monopoly when it comes to development and implementation of foreign policy, non-state actors are gaining more weight and influence on the image of the country abroad which is promoted through numerous communication mechanisms provided by information technologies. In this situation, diplomatic activity comes with domestic and international communication. A growing number of states are kicking off information

campaigns in order to achieve foreign policy goals, as well as to strengthen domestic support of population.

The article states that in terms of national security, public diplomacy performs the following functions: promoting and securing vital national interests; acting as a major foreign policy tool; serving as a tool of reasonable power; influencing the opinions of the target audience abroad; representing and promoting national values; encouraging alliances and international cooperation; acting as a bridge for communication with citizens living abroad; initiating economic, cultural, educational and scientific exchanges.

The article focuses on the study of public diplomacy in the context of ensuring national state security. The pioneer investigators of the issue were the statesman Elihu Root, journalist Walter Lippmann and diplomat Edmund Gullion. The American authorities believe that major objective of public diplomacy in the context of national security is to establish trust and confidence of locals abroad to the US, its armed forces, especially in hotspots. This confidence in the US should gradually develop into a long-term cooperation between the states.

The current United States National Security Strategy, approved by President Donald Trump in December 2017, also highlights the importance of public diplomacy to ensure US national security.

The article suggests that considering the continuing military aggression of Russia in the East of Ukraine, the annexation of Crimea, the need to effectively counter Russian attacks in the information sphere, to convey objective information about Ukraine in the occupied territories of Donetsk, Luhansk regions, the Autonomous Republic of Crimea and the territory of Russia, the issue of public diplomacy for the sake of national security is gaining particular importance for Ukraine. The author provides analysis of the Military Doctrine of Ukraine and the Concept of Development of the Security and Defense Sector of Ukraine on the role of public diplomacy and strategic communications in ensuring the national security of Ukraine.

Public diplomacy is concluded to be one of the principal, central non-military foundations of national security against the background of active development of information technologies. The governments of the countries across the world pay considerable attention to the development of public diplomacy. At the legislative level, through allocation of considerable resources Ukraine has confirmed its intentions to develop public diplomacy.

Keywords: *national security, public diplomacy, defense diplomacy, military public diplomacy, strategic communications, inclusive diplomacy, national security strategy.*